

Словоцентричне навчання мови на засадах лінгвосинергетики передбачає дотримання певних принципів навчання, таких як:

- комунікативний принцип – слово має вивчатися в структурі тексту як один з важливих компонентів, використовуваний у мові згідно з цілями й умовами спілкування;
- системний принцип – передбачає використання в певній послідовності взаємопов'язаних і взаємодоповнюючих слів-образів і текстів;
- принцип інтеграції знань учнів через наукові тексти, використовувані у викладанні різних навчальних предметів;
- принцип випереджального навчання важким розділам шкільного курсу мови – поетапне вивчення складного лінгвістичного матеріалу з використанням ряду взаємопов'язаних текстів;
- принцип виховуючого навчання – створення за допомогою текстів і власної мовленнєвої діяльності навчально-мовленнєвих, що навчають, і мовленнєво-мисленнєвих ситуацій, що відображають громадські норми і правила мовної поведінки.

Література

1. Колесникова И.А. Коммуникативная деятельность педагога : учебн. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений / И.А. Колесникова ; [под ред. В.А. Сластёнина]. – М. : Академия, 2007. – 336 с.

ЛЕБЕДЄВА В.В.

НАВЧАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ПІДГРУНТЯ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОГО СТАТУСУ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ

У процесі навчально-пізнавальної діяльності закладається підґрунтя певних знань, умінь, навичок, цінностей професійної діяльності, відбувається розвиток особистості студента завдяки розкриттю його потенційних можливостей, формується соціально якісна відповідність потребам суспільства: бути моральним, високопрофесійним, конкурентоспроможним фахівцем. Результативність навчально-пізнавальної діяльності виражається в професійному статусі майбутнього фахівця.

Навчально-пізнавальна діяльність визначає професійне становлення студента (його статус), набуття ним професійно важливих знань, умінь і навичок, його особистісне зростання як фахівця (формується соціально-професійний аспект “Я-концепції”).

Отже, навчально-пізнавальна діяльність сприяє формуванню професійного статусу майбутнього вчителя. Вона є провідною діяльністю студента в процесі професійної підготовки. І якщо ця діяльність значуща для студента, то більш продуктивною і результативною вона є.

Мета статті – розглянути суть навчально-пізнавальної діяльності як підґрунтя формування професійного статусу майбутнього вчителя.

Загальновідомо, що розвиток особистості здійснюється в діяльності, що є специфічною людською формою активного ставлення до навколиш-

нього світу, зміст якої становить його доцільну зміну і перетворення [1, с. 151]. Діяльність завжди предметна, свідома і цілеспрямована.

У процесі навчально-пізнавальної діяльності та через неї досягаються основні цілі підготовки фахівця. Цій діяльності притаманні як загальні риси процесу навчання (механізми та етапи навчання, цілісність структури та єдність основних його компонентів тощо), так і специфічні, зумовлені особливостями її мети і змісту, мотивації та форми організації навчання у ВНЗ.

Для навчально-пізнавальної діяльності характерні такі ознаки:

1) активність навчально-пізнавальної діяльності в опануванні студентами професійних знань, умінь і навичок, яка спрямовується цілями, завданнями, що потрібно вирішити; потребами й інтересами, котрі мають бути задоволені; мотивами, що спонукають до пізнання, до пізнавальної діяльності; значущістю пізнання для людини;

2) науково-дослідна робота студентів, тобто написання ними курсових і дипломних робіт;

3) професійна спрямованість предметів. Що чіткіша професійна перспектива, то краще студент розуміє, навіщо і як будуть йому необхідні наукові знання, тим успішніше він навчатиметься;

4) проблемний характер навчання;

5) емоційність процесу навчання.

Підґрунтям розвитку особистості і здійснення нею діяльності є мотиви і потреби. Потреба є джерелом активності (А. Петровський). Активність особистості пов'язана зі включенням у діяльність, яка сприяє досягненню мети. К. Платонов визначав діяльність, виходячи з мети: “структуру будь-якої діяльності можна подати в такій загальній схемі: мета → мотив → спосіб → результат” [2, с. 150].

Оскільки мета співвідноситься з поняттям “діяльність”, вона є необхідним структурним компонентом останньої. Саме мета визначає спосіб, характер дій суб'єкта, водночас будь-яка діяльність є реалізацією певної мети. Починаючи ту чи іншу діяльність, суб'єкт визначає конкретну мету, керуючись певними потребами та інтересами. Мету можна визначити як усвідомлення потреб, передбачення бажаного результату, на досягнення якого і спрямовані дії особистості. Свідома мета завжди визначає спосіб і характер дій людини.

Розглянемо вплив мотивів, потреб та інтересів на навчально-пізнавальну діяльність.

Яскраво виражені професійні, пізнавальні, статусні мотиви, потреби студента сприяють реалізації власної мети навчання, регламентують стиль його поведінки в процесі навчально-пізнавальної діяльності, що призводить до свідомого засвоєння знань, умінь, задоволеності оцінкою свого становища в групі тощо.

Процес саморегуляції через засвоєння досвіду пов'язаний з процесом навчання, зі спрямованістю особистості (інтереси, мотиви, потреби, пере-

конання, установки, принципи). Спрямованість є однією з головних складових розвитку особистості та формування професійного статусу.

У навчально-пізнавальній діяльності студента інтерес має важливе значення, оскільки є одним із найсуттєвіших стимулів здобуття знань, розширення світогляду, підвищення пізнавальної активності, є основою розвитку творчих здібностей студента та формування його професійних нахилів. Відсутність же інтересу негативно позначається на професійному становленні особистості.

Інтереси завжди пов'язані з діяльністю та, виступаючи збудниками, стимулюють її заради задоволення потреби. Виступаючи формою виявлення потреб, інтерес детермінується мотивами діяльності, а тому, відображаючи і потреби, і мотиви, стає метою. Така послідовність має вигляд: потреби – мотиви – інтереси – мета. Єдність потреб, мотивів, інтересів впливає на установку особистості, тобто на її готовність певним чином задовольняти потреби.

На основі потреб та інтересів особистості ґрунтуються, формуються мотиви і цінності. Мотиви є конкретними внутрішніми збудниками діяльності. Мотиви є відображенням у свідомості людини її об'єктивних потреб та інтересів у досягненні певних благ і бажань, умов діяльності. Мотиви зумовлюють формування мети діяльності людини, в результаті чого здійснюється перехід до реалізації інтересів через діяльність, що спирається на ціннісні орієнтації. Отже, на мету діяльності особистості впливають мотиви. Саме в мотиві відбувається поєднання, синтез зовнішніх і внутрішніх впливів, які визначають ставлення до діяльності.

У навчально-пізнавальній діяльності студента відображення у свідомості явищ та процесів певної предметної сфери пов'язане зі ставленням до них. Тому інтерес завжди виявляється в емоційному сприйманні, породжує позитивне ставлення до майбутньої сфери пізнання та створює гарне підґрунтя для моральних й естетичних виявлень студента.

Пізнавальний інтерес є одним зі значущих мотивів навчання в загальній структурі мотивації навчально-пізнавальної діяльності. Він являє собою реально діючий мотив, не потребує постійного зовнішнього стимулювання, породжує бажання пізнавати, здобувати знання та брати в цьому активну участь.

Пізнавальний інтерес спонукає до діяльності та забезпечує високу її продуктивність. Відносно формування знань і умінь, моральних якостей, світогляду він розвиває пізнавальні сили, особистісні якості: активність, самостійність, виявляє та реалізовує потенційні можливості студента, які в майбутньому позначаються на його професійному статусі.

За умов наявності пізнавального інтересу в процесі навчання найвідчутніше здійснюється інтеріоризація, тобто процес перетворення зовнішніх, реальних дій у внутрішні, розкривається взаємозв'язок діяльності та свідомості, механізм оволодіння студентом суспільно-історичним досвідом педагогічної професії, набутих суспільством.

Пізнавальний інтерес є одним із важливих стимулів до навчання, пізнання нового. Під його впливом розвивається інтелектуальна активність, удосконалюються пам'ять, уявлення, сприймання, підвищується увага, зосередження.

Інтелектуальний характер пізнавального інтересу виявляється у розкритті суб'єктом суті будь-якого явища або предмета, встановленні причинно-наслідкових зв'язків та залежностей. Інтелектуально-пізнавальні ставлення до професії педагога (інформаційні, теоретичні, практичні), на думку багатьох учених, є одним із основних показників інтересу до педагогічної діяльності (Ю. Кулюткін, В. Максимов, І. Наумов, Г. Сухобська). В. Максимов підкреслює, що розвиток і функціонування професійно-педагогічного інтересу безпосередньо пов'язані з інтелектуальною активністю майбутнього вчителя при оволодінні системою професійних знань [3].

Емоційність пізнавального інтересу супроводжує навчально-пізнавальну діяльність переживаннями та викликає в студентів стан емоційного піднесення. Емоції спонукають до діяльності, а також показують залежність між мотивами та успіхом діяльності.

Врахування особливостей емоційно-чуттєвої сфери особистості значно полегшує процес пізнання загальнолюдських цінностей, посилює здатність до повноцінного сприйняття оточуючої дійсності.

Вольова спрямованість пізнавального інтересу налаштована на подолання зовнішніх і внутрішніх труднощів, що виникають у навчально-пізнавальній діяльності студента. Розглядаючи навчання з психологічної позиції, К. Ушинський вважав його вольовим процесом, основою якого є усвідомлені мотиви [4].

Комплекс інтелектуальної активності, емоційного піднесення, вольової спрямованості й інтересу створює внутрішній світ особистості, активізує її творчу, пошукову, дослідну діяльність, що сприяє повноцінному пізнанню.

Пізнавальний інтерес завжди виявляється в навчально-пізнавальній діяльності студента, на основі якої відбувається засвоєння ним різноманітного досвіду.

Навчально-пізнавальна діяльність студента спонукається різними внутрішніми та зовнішніми мотивами: самоствердженням, престижністю, відповідальністю, необхідністю досягнення успіху тощо.

Г. Акопов вважає, що навчально-пізнавальна діяльність виявляється і в спілкуванні, сприяючи обміну досвідом, встановленню зв'язку з суб'єктами цієї діяльності, стимулюванню діяльності, виявляючи вплив на становлення сприятливих стосунків, сприяючи формуванню міжособистісних відношень [5].

Активність студентів є основною характеристикою ефективності навчальних занять, управління викладачем їхньою діяльністю.

Активна навчально-пізнавальна діяльність як підґрунтя формування професійного статусу здійснюється в процесі підготовки студента до май-

бутньої професійної діяльності. Вона являє собою організований відповідним чином процес, що закладає провідні якості в особистості, важливі для майбутньої професії з урахуванням психологічної спрямованості до того або іншого процесу мислення, що керується волею, емоціями, моральністю.

Слід також звернути увагу на зв'язок рефлексії з навчально-пізнавальною діяльністю студента. Оскільки професійна підготовка є основною діяльністю студента, то процеси його рефлексій спрямовані на осмислення й усвідомлення власної навчально-пізнавальної діяльності, що приводить до самоорганізації, самоствердження на основі самоаналізу, самооцінки.

Осмислення, самоаналіз навчально-пізнавальної діяльності студентом проходить поетапно, починаючи з визначення свого рівня розвитку, результатів навчальної діяльності, закінчуючись своєчасною корекцією.

За допомогою самопізнання через колективні відносини, соціальне оточення особистість розвивається, гармонізується, відбувається її самовизначення в спільній діяльності, що сприяє формуванню професійного статусу студента.

Слід наголосити на тому, що процеси рефлексій особистості студента в процесі навчання спрямовані на зміст, засоби досягнення, результат навчально-пізнавальної діяльності. Розвиток процесів рефлексій у ході навчально-пізнавальної діяльності приводить до особистісної корекції поведінки через усвідомлення майбутніх дій, спрямованих на досягнення вищого статусу. Тому "Я-концепція" є підґрунтям формування професійного статусу в ході навчально-пізнавальної діяльності на рівні соціальної психології.

Процеси рефлексій для особистості важливі, оскільки вони на основі самокорекції призводять до потреби відповідати вимогам, що висуваються суспільством і ВНЗ до опанування професійних знань.

Таким чином, зміст "Я-концепції", її формування і зміна здійснюється через взаємодію з оточенням, яка стає продуктом соціалізації.

Успішність формування професійного статусу значною мірою зумовлена і ціннісним підходом. Аксиологічний підхід забезпечує можливість визначення ставлення до навчально-пізнавальної діяльності як ціннісного і орієнтує студента в соціально-пізнавальних цінностях обраної спеціальності.

Професійний статус включає особистісний і соціальний аспекти. Отже, професійний статус студента можна позначити як цінність студента у межах його навчальної групи в процесі навчально-пізнавальної діяльності. У свою чергу, цінність можна визначити як набір стандартів і критеріїв, які людина наслідує у своєму житті, що виявляється у відповідності оцінювання, осмислення явищ, що відбуваються навколо неї, здійснення дій [6]. Соціальні та професійні цінності в цьому випадку являють собою норми моральності й поведінки людини [7, с. 45].

Формування професійного статусу майбутнього вчителя у навчально-пізнавальній діяльності являє собою процес, у якому відбувається оріє-

нтація студента у цінностях професійної підготовки. Включаючись у процес навчально-пізнавальної діяльності, міжособистісних стосунків, студент виявляє соціальну суть, формує особистісні якості, засвоює ціннісні орієнтації.

У ході навчання студент опановує нові шаблони поведінки, що трансформуються у його навчально-пізнавальну діяльність. З їх допомогою особистість цілеспрямовано контролює і регулює процес пристосування до нових умов.

Висновки. Отже, навчально-пізнавальна діяльність являє собою чинник розвитку і вдосконалення особистості та є підґрунтям формування професійного статусу майбутнього вчителя. Включення студента в навчально-пізнавальну діяльність передбачає розуміння й усвідомлення того, як її необхідно виконувати, формування відповідальності, навичок поведінки, що приводить до здобуття ним власного професійного статусу.

Уже на першому курсі навчання у ВНЗ студенти починають набувати професійної і соціальної зрілості [8, с. 3], адже вони не лише отримують уявлення про свій ВНЗ, професію, формуючи власне ставлення до неї, а й залучаються до норм (індивідуальних і колективних), навчальних і громадських вимог. У цей період закладається професійний статус, що вирішальною мірою впливає на успіх усього навчання в майбутньому.

Література

1. Философский энциклопедический словарь. – [2-е изд]. – М.: Советская Энциклопедия, 1989. – 911 с.
2. Платонов К.К. О системе психологии / К.К. Платонов. – М.: Мысль, 1972. – 216 с.
3. Максимов В.Г. Формирование профессиональных интересов у студентов педвузов в процессе педпрактики: автореф. дис. ... канд. пед. наук / В.Г. Максимов. – М., 1976. – 18 с.
4. Ушинский К.Д. Собрание сочинений: в 2-х т. / К.Д. Ушинский. – М.; Л., 1967. – Т. 1. – 240 с.
5. Акопов Г.В. Психологические аспекты формирования профессионального сознания студентов / Г.В. Акопов // Роль высшей школы в проведении реформ общеобразовательной и профессиональной школ: сборник. – Куйбышев: СПИ, 1986. – 212 с.
6. Абишева А.К. О понятии ценность / А.К. Абишева // Вопросы философии. – 2002. – № 3. – С. 139–146.
7. Гарман О.С. Новые ценности образования. Содержание гуманитарного образования / О.С. Гарман, Р.М. Вейсс, Н.Б. Крылова. – М., 1995. – Вып. 2. – 240 с.
8. Становление специалиста / [под ред. Смирновой Е.Э.]. – М.: Изд-во Лен. ун-та, 1989. – 236 с.

МАЛЬНЄВА О.В.

ТВОРЧИЙ КОМПОНЕНТ ПРОФЕСІЙНО-ЕТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ

Педагогічній діяльності притаманний творчий характер, оскільки в навчально-виховному процесі не можна абсолютно чітко запланувати хід подій, працювати постійно за алгоритмом. Дії суб'єктів педагогічного процесу, по-перше, часто мають непередбачуваний характер; по-друге, вчитель постійно має прагнути до того, щоб його діяльність була насичена несподіваними знахідками, евристичними розвідками, цікавими фактами тощо. Це має сприяти навчанню учнів творчій діяльності, пошуку цікавої ін-